

УДК 81'23

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ
ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ
ДІАЛОГІЧНОГО ТА МУЛЬТИМЕДІЙНОГО
ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Наталія Акімова

канд. філол. наук, доцент
Кіровоградський інститут державного
і муніципального управління
Україна
natasha-shadow@rambler.ru

У статті описано особливості розуміння інтернет-комунікацій (на матеріалі новинних сайтів), встановлені за допомогою діалогічного й мультимедійного експериментів. Згідно з гіпотезою, варіативність розуміння є універсальною нормою для сучасної інтернет-комунікації, обумовлена, в тому числі, наявністю в текстах девіантних мовленнєвих одиниць (які провокують девіації розуміння у вигляді варіантів тлумачення). Мета статті – встановити, чи полегшує малюнок, представлений автором новинних текстів як ілюстрація, інтерпретацію анонсу з девіантними мовленнєвими одиницями. В результаті експерименту зроблено висновки, що малюнок спрощує розуміння девіантного тексту тільки для кожного восьмого читача. У процесі сприймання ілюстрованого тексту більшість опитуваних базує свої інтерпретації на малюнку, а не на тексті. Якщо ж значення ілюстрації незрозуміле, користувачі звертаються до тексту, використовуючи його в якості допоміжного джерела інформації.

Ключові слова: розуміння, варіативність, інтернет, комунікація, текст, девіантна мовленнєва одиниця, діалогічний експеримент, мультимедійний експеримент.

В статье описаны особенности понимания интернет-коммуникации (на материале новостных сайтов), установленные с

помощью диалогического и мультимедийного экспериментов. Согласно гипотезе, вариативность понимания является универсальной нормой для современной интернет-коммуникации, она обусловлена, в том числе, и наличием в текстах девиантных речевых единиц, (провоцирующих девиации понимания в виде вариантов толкований). Цель статьи – установить, облегчает ли рисунок, представленный авторами новостных текстов как иллюстрация, интерпретацию анонса с девиантными речевыми единицами. В результате эксперимента сделан вывод, что рисунок упрощает понимание девиантного текста только для каждого восьмого читателя. При восприятии иллюстрированного девиантного текста большинство опрошенных основывает свои интерпретации на рисунке, а не на тексте. Если же значение иллюстрации непонятное, пользователи обращаются к тексту, используя его в качестве вспомогательного источника информации.

Ключевые слова: понимание, вариативность, интернет, коммуникация, текст, девиантная речевая единица, диалогический эксперимент, мультимедийный эксперимент.

The features of Internet communication understanding (based on news sites) are described in this article. They are determined by means of the method of dialogical and multimedia experiments. According to the hypotheses, the variability of understanding is universal norm for modern internet-communication; it is determined in particular, by deviant speech units (that provoke deviant understanding as variants of interpretation). The purpose of the article is to determine if a picture (that news texts author presented as an illustration) facilitates the interpretation of the announcement with deviant speech units. It was concluded by results of the experiment, that the picture facilitates understanding of deviant text only for every eighth reader. In the perception of illustrated deviant text majority of respondents base their interpretation on the picture, rather than the text. If the means of the illustration is not clear users advert to the text, using it as an auxiliary source of the information.

Key words: understanding, variability, internet, communication, text, deviant speech unit, dialogical experiment, multimedia experiment.

Вступ

В останні роки увагу лінгвістів звернено на проблеми розуміння різних видів тексту. У науковій літературі неодноразово піднімалося питання про необхідність психолінгвістичного вивчення електронного тексту, в тому числі і гіпертексту інтернету. На думку доцента кафедри англійської філології Воронежського державного університету О. Ю. Дьякової,

«поява нових технологій, що дозволяють з'єднувати письмовий текст, малюнок, звук, анімацію, викликає чимало теоретичних питань, що стосуються впливу на індивіда кожної з окремо взятих складових, когнітивних механізмів, їх об'єднання і т.д. Саме такі тексти існують у форматі інтернет-сайтів» (Дьякова, 2011: 3). Особливості сприйняття інтернет-тексту досліджували D. Cristal, E. Dresner, S. Herring, A. C. Graesser, Z. Cai, M. Louwerse, F. Daniel, E. Kilfeather, T. Nelson, L. Pauwels, D. Stein, O. B. Акульшин Н. Г. Асмус, С. Г. Батманова, О. І. Горошко, Н. С. Грїшина, К. В. Двойніна, О. В. Дєдова, Т. О. Дєдушкіна, І. А. Ільїна, І. Б. Карпа, О. С. Клочкова, Л. Ф. Компанцева С. О. Лисенко, О. В. Лутовинова, К. А. Подгорна, М. С. Рыжков, П. І. Сергієнко, М. Ю. Сидорова, Г. М. Трофімова, С. Г. Чемеркін, Л. Ю. Щипіцина та ін.. В їх роботах описано особливості інтернет-мовлення та окремі цікаві факти щодо сприйняття інтернет-тексту, проте комплексного дослідження специфіки інтерпретації інтернет-комунікації поки що не представлено. Окремі аспекти зазначеної проблеми розглянемо у цій статті. Отже, мета даної розвідки – встановити, чи полегшує малюнок, представлений авторами новинних текстів як ілюстрація, інтерпретацію неоднозначного тексту інтернет-анонсу.

Методи і методики дослідження

З метою виявлення, наскільки ілюстрація полегшує розуміння інтернет-комунікації, було обрано два сучасні методи інтернет-досліджень: діалогічний та мультимедійний експерименти. Ефективність використання цих методів для вивчення особливостей розуміння неодноразово доведена у роботах російських колег, зокрема професора Кемеровського університету, фахівця з питань варіативності Л. Г. Кім та професора Північного арктичного федерального університету, одного з провідних російських фахівців у галузі інтернет-лінгвістики Л. Ю. Щипіциної (Кім, 2010; Щипіцина, 2011).

Діалогічний експеримент полягає в мовленнєвому реагуванні на інформацію, що міститься в тексті; така мовна реакція зазвичай є реплікою у відповідь на супровідне питання-завдання до тексту; звичайно це репліка так / ні, підкріплювана аргументуючою думкою (Кім, 2010: 11).

Мультимедійний експеримент використовується для визначення частки вербальної і невербальної інформації в конкретному тексті і типу кореляції між ними (дублювання, доповнення, заміщення) (Щипіцина, 2011: 8).

Відповідно до гіпотези, що варіативність розуміння зумовлена в тому числі й наявністю в текстах девіантних мовленнєвих одиниць, досліджуваним було запропоновано 3 ілюстровані новинні анонси, текстова частина яких містить мовленнєві одиниці, що ми назвали девіантними (оскільки вони провокують девіації у розумінні у вигляді варіантів тлумачень). Девіації можна поділити на три групи: недостатньо інформативні, надлишкові та несполучувані (Акімова 2012; Акімова 2014). У цій роботі ми намагаємося встановити, чи полегшує малюнок, поданий авторами новинних текстів як ілюстрація, інтерпретацію анонсу з девіантними мовленнєвими одиницями.

Відповідно до поставлених завдань та специфіки використаних методів було сформульоване наступне завдання: *«Чи допомагають у розумінні тексту такі ілюстрації (так або ні)? Поясніть їх значення.*



*Кореспондент:
Проблема багатомовності на Заході*



В ожидании штопора



*Слово из 3 букв
на крыше Академии искусств*

»

Це завдання складається з двох питань, які виявляють, чи полегшує ілюстрація розуміння девіантного тексту. При цьому відповідь на перше питання містить читацьку суб'єктивну оцінку корисності малюнка, тоді як друге питання – об'єктивну оцінку, яку можна встановити за наявністю роз'яснень. У цьому завданні експериментальний матеріал складається з вербального і графічного текстів, які певно мали стати семантичними опорами для розуміння один одного. Зазначимо, що при проведенні мультимедійного експерименту використано чорно-білі варіанти оригінальних ілюстрацій.

Результати дослідження

За допомогою фільтруючого питання («Чи читаєте Ви новини в інтернеті?») серед загальної кількості анкет було відібрано 420. Отримані таким чином відповіді проаналізовано за двома критеріями:

1. Фокус розуміння тексту;
2. Визначення ролі ілюстрації (дублювання, заміщення, доповнення).

Критерій №1. Фокус розуміння тексту

На думку респондентів, ілюстрація допомагає зрозуміти сенс першого анонсу 35 опитаним (8%). Спираючись на малюнок текст змогли пояснити 7% опитаних, якими запропоновано 30 тлумачень першого тексту у 25 варіантах. Найпопулярнішим виявилось таке тлумачення змісту: «Багато релігій» (6 випадків (18%)), також по декілька осіб вважають, що йдеться про те, що «багато мов вмирають», «має бути одна мова», «про Швейцарію», «про масову еміграцію на Захід» чи «про символ якоїсь країни». Інші трактування поодинокі. Справжній зміст тексту – проблема співіснування кількох мов в одній державі – не вдалося встановити жодному респондентові. Цікаво, що хрест на малюнку був інтерпретований частиною респондентів як «церква», «зневага до інших релігій», «поєднання мов через релігію» та «допомога у горах» чи «опасність». Отже, в цілому група читачів пригадала усі символічні значення цього предмета, а дехто придумав і власні («Європейський Союз», «хрест – це мова», «зорове сприйняття»). Для тлумачення цього анонсу задіяні усі механізми розуміння: аперцепція, можливісне прогнозування, еквівалентних заміні. Загалом текст погано

поєднується з багатозначним малюнком, як результат адекватні інтерпретації відсутні.

Щодо другого анонсу, на думку респондентів, ілюстрація полегшує сприйняття для 85 опитаних (20%), які запропонували 183 тлумачення у 16 варіантах. Повністю пояснити текст (обіцянка усунути затори на московських дорогах) не вдалося жодному респондентові, проте більшість з них здогадалися, що мова йде про затор (140 випадків (76,5%). Інші варіанти тлумачень не численні, зокрема: «аварія», «безпорядок на дорозі», «розв'язка», «час пік»; а іноді й досить креативні: «криза в країні», «паніка», «заборонене місце», «революція», «екологічна катастрофа», «допомога». Для тлумачення цього анонсу три чверті респондентів задіяли механізм еквівалентних заміни, що не типово для інтерпретації текстів з надлишковими девіантними одиницями, зазвичай цей механізм використовують для рецепції несполучуваних девіацій, отже, більшість опитаних сприйняли цей анонс як неузгоджений.

Щодо третього анонсу, його наважився (або встиг) тлумачити лише 101 читач (24%), з яких 55 – вважають, що малюнок допомагає зрозуміти текст. Проте запропонований 31 варіант тлумачень ставить цю думку під сумнів. Найпопулярніше тлумачення коректно сформульоване респондентами як «лайливе слово» (18 випадків, 17,8%), також схожі за сенсом тлумачення «прикрість» та «вандалізм». Більшість інших трактувань – ймовірні аббревіатури (60 випадків, 59,4%). Деякі творчі читачі придумували власні цікаві слова, зокрема «тут», «art», «мер» та «дом». Найоригінальнішою, на нашу думку, була відповідь: «не видно», у якій хоча й трохи більше трьох букв, проте її автор все ж вважає, що цей малюнок допомагає зрозуміти текст. Насправді у тексті анотованої таким чином статті йдеться про «популярное слово, не встречающееся в официальной лексике». Отже, можна припустити, що кожний п'ятий користувач інтернету правильно зрозумів суть анонсу. При інтерпретації більшість опитаних використали механізм можливісного прогнозування, що типово для розуміння недостатніх девіантних мовленнєвих одиниць. Цікаво, що такою одиницею є малюнок, а не текст (текст містить надлишкові девіації). Отже, при інтерпретації анонсу основну увагу читачі приділили саме малюнку.

*Критерій №2. Визначення ролі ілюстрації
(дублювання, заміщення, доповнення)*

У першому анонсі малюнок використано автором певно з метою конкретизації, проте респондентами він сприйнятий як заміщення тексту. Більшість опитаних не звернули достатньої уваги на текст, а спробували лише тлумачити ілюстрацію.

У другому анонсі малюнок доповнює текст, пояснюючи, хто чекає «штопора». Проте, як і з першим анонсом, ілюстрація визначила специфіку тлумачень. Інтерпретації, запропоновані досліджуваними, тлумачили зображення.

У третьому анонсі малюнок доповнює текст, демонструючи будівлю Академії мистецтв, про яку йдеться у тексті. Використання опитаними механізму можливісного прогнозування (про що свідчать їх відповіді) дає підстави для припущення, що при інтерпретації анонсу основну увагу читачі приділили тексту з недостатніми девіантними мовленнєвими одиницями.

Висновки

Використання сучасних методів аналізу особливостей інтернет-комунікації, таких як діалогічний та мультимедійний експерименти, дозволило зробити такі висновки:

1. Малюнок спрощує розуміння девіантного тексту лише для кожного восьмого читача. У процесі розуміння тексту інтерпретації більшості опитаних ґрунтуються на малюнку, а не на тексті. Якщо ж змістових опор недостатньо для інтерпретації, користувачі інтернету використовують власну творчу уяву.

2. У розумінні мультимедійного тексту інтернет-анонсів реципієнти переважно заміщують текст малюнком, аналізуючи значення ілюстрації. Якщо ж значення ілюстрації незрозуміле, користувачі звертаються до тексту, використовуючи його як допоміжне джерело інформації.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень убачаємо в уточненні специфіки розуміння інтернет-комунікації за допомогою інших сучасних методів аналізу тексту та створенні на основі отриманих даних формули читабельності для сайтів новин. А також плануємо розробляти теоретичну базу для комп'ютерних програм смислового аналізу тексту на основі технології штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

- Акімова Н. В. (2012). Мовні передумови виникнення комунікативних девіацій / Н. В. Акімова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол.ред. Н.Л.Іваницька]. – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер». – Вип.16. – С. 184-188.
- Акімова Н. В. (2014). Специфика речевых единиц, усложняющих понимание текста (по результатам экспериментального исследования) [Электронный ресурс] / Н. В. Акімова // Электронное научное издание «Вопросы психолінгвістики». – №2 (20). – С.60-68. – Режим доступа: <http://iling-ran.ru/library/voprosy/20.pdf>
- В ожидании штопора* [Электронный ресурс] / Lenta.ru Главное. – Режим доступа: <http://lenta.ru/articles/2012/07/19/nospace/>
- Дьякова Е. Ю. (2011). Поликодовый текст в британском рекламном дискурсе сферы образования : автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук: спец. 10. 02. 04 – «Германские языки» / Е. Ю. Дьякова. – Воронеж, 25 с.
- Ким Л. Г. (2010). Вариативно-интерпретационное функционирование текста : теоретико-экспериментальное исследование : автореф. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.02.19 – «Теория языка» / Л. Г. Ким. – Кемерово, 50 с.
- Корреспондент: Проблема багатомовності на Заході* [Электронный ресурс] / Останні новини України та світу. Корреспондент.net – свіжі новини дня. – Режим доступа : <http://ua.korrespondent.net/journal/1372369-korrespondent-spleteni-movami-yak-problema-bagatomovnosti-virishuetsya-u-krayinah-zahodu>
- Слово из 3 букв на крыше Академии искусств* [Электронный ресурс] / UDF.by – Новости Беларуси. – Режим доступа: <http://udf.by/news/multi/67368-slovo-iz-treh-bukv-na-kryshe-akademii-iskusstv-foto.html>
- Щипицина Л. Ю. (2011). Комплексная лингвистическая характеристика компьютерно-опосредованной коммуникации (на материале немецкого языка): автореф. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.02.04 – «Германские языки» / Л. Ю. Щипицина. – Воронеж, 2011. – 40 с.

REFERENCES

- Akimova, N. V. (2012). *Movni peredumovi viniknennja komunikativnih deviacij* [Language preconditions of occurrence of communicative deviations]. N. L. Ivanicka (Eds.), *Naukovi zapiski Vnnickogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Mihajla Kocjubins'kogo. Serija: Filologija (movoznavstvo): zbirnik naukovih prac – Scientific Notes of the Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics): Collected Works.* (Vols.16), (pp. 184-188). Vinnicja: TOV «Firma «Planer» [in Ukrainian].
- Akimova, N. V. (2014). *Specifika rechevyh edinic, uslozhnjajushhij ponimanie teksta (po rezultatam eksperimentalnogo issledovanija)* [Specifics of speech units, which complicate understanding of a text (on results of an experimental research)]. *Jelektronnoe nauchnoe izdanie «Voprosy psiholingvistiki» – Electronic scientific journal «The questions of the psycholinguistic»*, 2 (20). Retrieved from <http://iling-ran.ru/library/voprosy/20.pdf> [in Russia].
- V ozhidanii shtopora* [In anticipation of a corkscrew]. Lenta.ru Главное – Lenta.ru Home. <http://lenta.ru>. Retrieved from <http://lenta.ru/articles/2012/07/19/nospace/> [in Russia].

- Djakova, E. Ju.* (2011). Polikodovyj tekst v britanskom reklamnom diskurse sfery obrazovaniya [Multimedia text in the British advertising discourse of education]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Voronezh [in Russia].
- Kim, L. G.* (2010). Variativno-interpretacionnoe funkcionirovanie teksta: teoretiko-jeksperimentalnoe issledovanie [Variability-operation interpretive text: theoretical and experimental study]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kemerovo [in Russia].
- Korrespondent: Problema bagatomovnosti na Zahodi* [Reporter: The problem of multilingualism in the West]. Ostanni novini Ukraïni ta svitu. Korrespondent.net – svizhi novini dnja. [Latest news from Ukraine and the world. Korrespondent.net – fresh news of the day]. <http://ua.korrespondent.net>. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/journal/1372369-korrespondent-spleteni-movami-yak-problema-bagatomovnosti-virishuetsya-u-krayinah-zahodu> [in Ukrainian].
- Slovo iz 3 bukvy na kryshe Akademii iskusstv* [Word of 3 letters on the roof of the Academy of Arts]. UDF.by – Novosti Belarusi. [UDF.by – Belarus News]. <http://udf.by>. Retrieved from <http://udf.by/news/multi/67368-slovo-iz-treh-bukv-na-kryshe-akademii-iskusstv-foto.html> [in Belarus].
- Shhipicina, L. Ju.* (2011). Kompleksnaja lingvisticheskaja harakteristika komp'yuterno-oposredovannoj kommunikacii (na materiale nemeckogo jazyka) [Complex linguistic characteristics of computer-mediated communication (based on the German language)]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Voronezh [in Russia].

Поштова адреса установи:

Кіровоградський інститут державного і муніципального управління
вул. Колхозна, 73,
м. Кіровоград,
25000

Стаття надійшла до редакції 12.06.2015